

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(15), 2025

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу
Інтернет Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 23 травня 2025 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, Мукачівський державний університет.

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., директор наукової бібліотеки, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабацій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент.

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти.

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор.

Лужанська Тетяна Юрійвна – к. географічних наук, доцент.

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор.

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н.

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор.

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії.

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання.

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти.

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

4. Патрушева І. А. Технологія формування цифрової грамотності учня Нової української школи. Запоріжжя. 2018. 34 с. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1hShl5g9Vgs_atlvGGMzVll01p6tpkJqQ
5. Сущенко Л.І. Професійна майстерність учителя в умовах цифрової трансформації освіти. Педагогічні науки. 2022. №3 (98).
6. Хоцінська А. С., Мазко О. П. Сутність інформаційно-цифрової компетентності учнів початкових класів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua>.
7. European Commission. Digital Education Action Plan (2021–2027). URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>
8. UNESCO. Reimagining our futures together: a new social contract for education. – Paris: UNESCO Publishing, 2023.

УДК 37.013.43

Товт Г.Ф.

здобувачка вищої освіти
спеціальність 013 Початкова освіта,
другий (магістерський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

Молнар Т.І.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ І ПРИНЦИПИ

У статті розглядається сутність особистісно орієнтованого навчання в початковій школі. Окреслено основні принципи особистісно орієнтованого навчання: суб'єктність, індивідуалізація та диференціація, розвиток, гуманізація освітнього процесу, діалогічність. Показано важливість створення підтримуючого освітнього середовища, що враховує індивідуальні особливості дитини, стимулює її пізнавальну активність, критичне мислення та мотивацію до навчання. Наголошено на необхідності педагогічної майстерності, емпатії та постійного професійного розвитку вчителя для успішної реалізації особистісно орієнтованого підходу в початковій школі в умовах модернізації української освіти.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, початкова школа, індивідуалізація, диференціація, розвиток дитини, гуманізація освіти, педагогічні принципи, критичне мислення, мотивація до навчання, освітнє середовище.

The article examines the essence of learner-centered education in primary school. It outlines the main principles of learner-centered education: subjectivity, individualization and differentiation, development, humanization of the educational process, dialogicality. The importance of creating a supportive educational environment that takes into account the individual characteristics of the child, stimulates cognitive activity, critical thinking, and motivation to learn is demonstrated. Emphasis is placed on the necessity of pedagogical skill, empathy, and continuous professional development of the teacher for the successful implementation of the learner-centered approach in primary school amid the modernization of Ukrainian education.

Key words: *learner-centered education, primary school, individualization, differentiation, child development, humanization of education, pedagogical principles, critical thinking, motivation to learn, educational environment.*

У сучасних умовах оновлення системи загальної середньої освіти в Україні особливої ваги набуває особистісно орієнтований підхід до навчання, який розглядається як ключовий принцип педагогіки партнерства та основа розвитку компетентнісної освіти. Відповідно до Концепції «Нова українська школа», центр освітнього процесу зміщується з домінування знаннєвої парадигми до формування гармонійно розвиненої, критично мислячої особистості, здатної до самоосвіти, самореалізації та соціальної взаємодії.

Початкова школа відіграє визначальну роль у становленні особистості дитини, адже саме в цьому віці закладаються основи ціннісного ставлення до себе, інших і світу, формується мотивація до навчання, розвиваються соціальні навички, критичне мислення та емоційний інтелект. Особистісно орієнтоване навчання передбачає створення таких умов, за яких дитина почувається прийнятою, захищеною, активною та цінною, а також забезпечується урахування її індивідуальних особливостей, потреб, здібностей і інтересів. Це вимагає не лише зміни підходів до викладання, а й глибокого розуміння сутності цього підходу та його базових принципів.

Питанням особистісно орієнтованого навчання у науковому дискурсі приділяється значна увага. Теоретичні засади цього підходу, його філософсько-педагогічне підґрунтя та психолого-педагогічні умови реалізації досліджували С. Анісімова, І. Біляєв, Є. Бондаревська, С. Васильєва, С. Гончаренко, І. Ісаєв, Л. Крамушенко, О. Ляшенко, Н. Ничкало, О. Топузов та ін. У працях цих учених розкриваються різні аспекти особистісно орієнтованого навчання, зокрема його сутність, педагогічні умови впровадження. Попри наявність теоретичних напрацювань у сучасній педагогіці, питання практичної реалізації особистісно орієнтованого навчання в умовах початкової школи потребує подальшого наукового осмислення.

Метою статті є розкриття сутності особистісно орієнтованого навчання молодших школярів та визначення ключових принципів, що лежать в його

основі.

У процесі модернізації української освіти особистісно орієнтоване навчання розглядається як фундаментальний принцип, що формує основу нової парадигми взаємодії між учителем і здобувачем освіти. Відповідно до положень Державного стандарту початкової освіти та Концепції «Нова українська школа», особистість дитини розглядається не як об'єкт педагогічного впливу, а як активний суб'єкт освітнього процесу, який має власні потреби, інтереси, здібності та індивідуальний стиль пізнавальної діяльності.

Особистісно орієнтоване навчання ґрунтується на визнанні унікальності кожної дитини, на створенні умов для її самовираження, розвитку критичного мислення, рефлексії та внутрішньої мотивації до навчання. Основним завданням учителя в цьому контексті є не лише передача знань, а й побудова такого освітнього середовища, у якому кожна дитина відчуватиме себе цінною, здатною до успіху та визнаною у своїй індивідуальності [1].

Наукове підґрунтя цього підходу сформували провідні вітчизняні та зарубіжні педагоги й психологи: В. Сухомлинський наголошував на необхідності «педагогіки серця» та виховання особистості через гуманні стосунки; І. Бех визначав особистість як головний об'єкт і суб'єкт педагогічної взаємодії; К. Роджерс вважав, що навчання має базуватися на довірі, емоційній безпеці й визнанні індивідуальності кожної дитини.

Особливості молодшого шкільного віку – інтенсивний розвиток пізнавальних інтересів, емоційної чутливості, потреби у спілкуванні й підтримці – зумовлюють необхідність такого підходу в початковій освіті. У цей період формуються базові риси характеру, навчальна мотивація, ставлення до себе, до інших і до освітнього процесу загалом. Саме тому важливо, щоб освітній процес був не лише ефективним з точки зору результатів, а й гуманним, орієнтованим на дитину як на цілісну особистість [2].

Отже, сутність особистісно орієнтованого навчання полягає у визнанні дитини як унікальної особистості, створенні умов для її повноцінного розвитку в освітньому середовищі, заснованому на повазі, довірі, партнерстві та

педагогічній підтримці.

Реалізація особистісно орієнтованого підходу в початковій школі неможлива без дотримання принципів, які визначають логіку взаємодії між учителем і учнем. Ці принципи забезпечують системність та цілісність освітнього процесу, орієнтованого на розвиток дитини як особистості, здатної до пізнання, співпраці, самооцінки та самореалізації.

Принцип суб'єктності. Одним із фундаментальних принципів є принцип суб'єктності, який передбачає визнання кожного учня активним учасником освітнього процесу. Учень не розглядається як пасивний об'єкт навчального впливу, а як особа, що має власні цілі, мотиви, потреби, емоції та досвід. Такий підхід передбачає залучення дитини до планування, організації та оцінювання навчальної діяльності, що формує відповідальність, самостійність та здатність до прийняття рішень.

Принцип індивідуалізації та диференціації. Особистісно орієнтоване навчання ґрунтується на глибокому розумінні індивідуальних особливостей дитини. Принцип індивідуалізації вимагає врахування рівня розвитку, навчальних можливостей, стилю мислення, емоційного стану та інтересів кожного учня. Принцип диференціації реалізується через варіативність змісту, форм, методів і темпу навчання. Це дозволяє створювати умови, у яких кожна дитина може досягти успіху відповідно до власного потенціалу.

Принцип розвитку. Цей принцип орієнтує освітній процес на підтримку особистісного, інтелектуального, емоційного й соціального розвитку дитини. У початковій школі важливо спиратися на зону найближчого розвитку, надаючи учням завдання, які трохи перевищують їхній поточний рівень, але можуть бути виконані за підтримки вчителя або однокласників. Такий підхід сприяє зростанню навчальної мотивації та віри у власні сили.

Принцип гуманізації освітнього процесу. Цей принцип передбачає повагу до гідності дитини, доброзичливе, емпатійне ставлення з боку вчителя, створення психологічно безпечного освітнього середовища. Гуманізація означає емоційне включення вчителя в процес взаємодії, готовність

підтримувати, заохочувати, допомагати кожному учневі, приймаючи його особливості та цінність як особистості.

Принцип діалогічності. У центрі особистісно орієнтованого підходу – педагогіка діалогу, що передбачає рівноправну, відкриту, доброзичливу взаємодію вчителя й учня, побудовану на повазі, довірі та взаємному слуханні. Така форма комунікації сприяє формуванню критичного мислення, здатності до аргументованого висловлення думок, емоційної відкритості та взаєморозуміння.

Принципи особистісно орієнтованого навчання в початковій школі спрямовані на створення умов для всебічного розвитку кожної дитини, її пізнавального зростання та формування особистості, здатної до самореалізації в майбутньому. Дотримання цих принципів вимагає від учителя гнучкості, педагогічної майстерності та глибокого розуміння вікових і психолого-педагогічних особливостей молодших школярів.

Варто зазначити, що особистісно орієнтоване навчання у початковій школі вимагає застосування різноманітних педагогічних технологій і методів, які враховують індивідуальні особливості учнів, сприяють їх активній участі у освітньому процесі та підтримують розвиток ключових компетентностей. У цьому контексті позитивно зарекомендувала себе проєктна діяльність, що дозволяє учням вільно обирати теми, способи роботи, спільно з учителем планувати хід проєкту та презентувати результати. Широке застосування мають ігрові методи навчання, які створюють емоційно позитивне середовище, розвивають мотивацію і зацікавленість у навчанні. Використання дидактичних ігор, рольових вправ, навчальних квестів активізує пізнавальну діяльність і дозволяє адаптувати зміст та форми роботи до індивідуальних потреб кожного учня. Робота в парах і малих групах, обговорення, мозкові штурми, дебати, сприяють формуванню навичок співпраці, поваги до думки інших, розвитку критичного мислення. Вони також забезпечують диференціацію навчання, оскільки кожен учень може працювати у темпі, комфортному для себе, і вносити свій внесок у загальний результат. Практичні форми реалізації

особистісно орієнтованого навчання є різноманітними, але їх об'єднує спільна мета – створення умов, за яких кожна дитина відчуває себе активним суб'єктом освітнього процесу, здатним до самовираження, саморозвитку та успішної соціалізації [3].

Таким чином, особистісно орієнтоване навчання в умовах сучасної початкової школи є не лише педагогічною інновацією, а й необхідністю, продиктованою змінами в освітній парадигмі, що орієнтована на формування компетентної, самостійної, критично мислячої особистості. Воно передбачає гуманізацію взаємин між учителем і здобувачем освіти, врахування індивідуальних особливостей кожної дитини, створення психологічно безпечного освітнього середовища, побудованого на довірі, партнерстві та повазі. Визначені принципи – суб'єктності, індивідуалізації та диференціації, розвитку, гуманізації освітнього процесу, діалогічності – є основою ефективної реалізації особистісно орієнтованого підходу та потребують від учителя глибокої професійної підготовки, емпатії та готовності до постійного самовдосконалення. Лише за таких умов початкова освіта здатна забезпечити не лише засвоєння знань, а й гармонійний розвиток особистості дитини, що є головною метою Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коврігіна Л. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу до дітей з особливими освітніми потребами за умов інклюзивного навчання *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 2(25). С. 103–109.
2. Огарь Ю. В. Особистісно орієнтоване навчання як засіб саморозвитку учня в умовах Нової української школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Вип. 67, Серія 5. С. 187–192.
3. Яценко С. Л. Особистісно орієнтоване навчання: теоретичний та прикладний аспекти. *Проблеми освіти: Наук-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 231–37.